

dr Grzegorz RDZANEK
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Studiów Międzynarodowych
grzegorz.rdzanek@uni.wroc.pl

STRATEGIA UŻYCIA NORWESKIEJ MARYNARKI WOJENNEJ A WYZWANIA DALEKIEJ PÓŁNOCY

Streszczenie: Zmiany geostrategiczne w regionie Dalekiej Północnej wymusiły na Norwegii rozbudowę potencjału morskiego, umożliwiającego ochronę norweskich interesów w tej części świata. Rozwój norweskiej marynarki wojennej prowadzony jest od początku lat dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku w sposób przemyślany, systematyczny i konsekwentny zarazem. Składa się na niego nie tylko pozyskanie nowych rodzajów systemów walki morskiej, ale przede wszystkim głęboka redefinicja norweskiej doktryny morskiej w odniesieniu do obszarów arktycznych. W efekcie prowadzonych działań, Norwegia posiada dziś jedno z najbardziej skutecznych w Europie instrumentów projekcji siły morskiej.

Słowa kluczowe: Norwegia, Daleka Północ, norweska marynarka wojenna, siły morskie, doktryna.

Niniejsze rozważania mają przybliżyć czytelnikowi miejsce regionu Dalekiej Północy w morskiej doktrynie obronnej Królestwa Norwegii¹. Celem artykułu jest zapoznanie czytelnika z potencjałem norweskiej marynarki wojennej, przedstawienie podstaw koncepcyjnych i doktrynalnych aktywności norweskiej marynarki wojennej oraz identyfikacja źródeł zagrożeń dla norweskiego bezpieczeństwa wymagających reakcji marynarki wojennej.

Chcąc zrozumieć współczesne miejsce norweskiej marynarki wojennej w strategii bezpieczeństwa państwa, konieczne jest wpisanie owych strategicznych i doktrynalnych zmian, odnoszących się do norweskich sił morskich, w szeroki kontekst zmian instytucjonalnych, operacyjnych, wynikających z ewolucji norweskiego środowiska bezpieczeństwa, które to zmiany w równym stopniu, co autonomiczne decyzje władz norweskich, doprowadziły do wyznaczenia marynarce wojennej Królestwa Norwegii, opisywanej w dalszej części artykułu, roli. Charakteryzowanie ich wszystkich wydaje się niemożliwe na kilkunastu stronach tekstu, tym niemniej – w tej części rozważań warto choćby zasygnalizować najistotniejsze, z punktu widzenia ewolucji norweskich podstaw doktrynalnych, cechy funkcjonowania sił zbrojnych (Nordstrøm, 2009).

¹ W odniesieniu do obszarów lądowych i morskich, otaczających biegun północny, Norwegia używa określenia „Nordområde”, które na język angielski tłumaczone jest jako „High North”, czyli Daleka Północ. W taki sposób kategoria ta wykorzystywana jest w opracowaniu.

Bezpośrednim następstwem ataku terrorystycznego, wymierzonego w Stany Zjednoczone, stała się redefinicji roli Sojuszu Północnoatlantyckiego w ramach europejskiego systemu bezpieczeństwa. Aktywność wojskowa Sojuszu skoncentrowana została na obszarach Bliskiego Wschodu oraz Azji Środkowej. Zaangażowanie tam znaczących sił i środków państw sojuszniczych spowodowało przy tym, iż wiarygodność gwarancji bezpieczeństwa wpisanych w Artykuł V Traktatu Waszyngtońskiego uległa podważeniu. Niezależnie od oporów politycznych, związanych z decyzją udzielania sojusznikowi pomocy militarnej, przytłaczająca większość państw Paktu nie dysponuje dziś wystarczającym potencjałem, aby uczestniczyć w zakrojonych na szeroką skalę ekspedycyjnych działaniach bojowych daleko poza własnymi granicami, a równocześnie w stopniu znaczącym angażować się w działania obronne o charakterze wojennym na obszarze traktatowym. Dla państw granicznych, takich jak Norwegia system obronny powinien gwarantować zdolność do samodzielnej obrony własnych interesów. W efekcie, państwo niejako przymuszone jest do renacjonalizacji polityki obronnej, szczególnie w odniesieniu do obszarów o istotnym znaczeniu ekonomicznym, politycznym oraz dla bezpieczeństwa.

Niezależnie od rzeczywistych intencji poszczególnych państw zaangażowanych w ten proces, rozbudowa potencjału militarnego jednego uczestnika arktycznego systemu bezpieczeństwa skłania pozostałych do wzmocnienia swoich zdolności obronnych, choćby tylko dla zachowania *statuts quo* oraz zdolności odstraszenia. Tym sposobem, każdy z północnych aktorów, kierując się własną, narodową racjonalnością, przyczynia się do przyspieszania i wzmacniania regionalnego wyścigu zbrojeń.

Wreszcie, co równie istotne, pamiętać należy, że rozwój technologii wojskowych spowodował, że morskie systemy bojowe (okręty wojenne, przenoszone przez nie środki walki czy rozpoznania) są dziś jednymi z najefektywniejszych instrumentów realizacji przez państwo interesów obronnych, a szerzej bezpieczeństwa, na obszarach znacząco oddalonych od macierzystego terytorium. Kiedy mówimy o rejonie Dalekiej Północy i możliwościach nadzoru tego obszaru przez Norwęgę, wydaje się, że żaden inny rodzaj sił zbrojnych nie zapewni państwu tak szybkiej, skutecznej, znaczącej w wymiarze komunikacji politycznej reakcji, jak marynarka wojenna. Siły morskie umożliwiają dodatkowo stałą obecność, co jest nie bez znaczenia przy tak trudnych warunkach i odległości od norweskich baz.

Potencjał norweskiej marynarki wojennej oraz działania modernizacyjne

Królewska norweska marynarka wojenna (ang. *The Royal Norwegian Navy*, nor. *Sjøforsvaret*) jest jednym z trzech rodzajów sił zbrojnych decydujących o potencjale obronnym państwa. W czasie pokoju, w norweskiej marynarce wojennej służy blisko 3700 personelu wojskowego. Siły morskie podzielone są na kilka rodzajów broni, które można też nazwać zespołami morskimi. Trzon norweskiego potencjału morskiego stanowią:

1. Zespół fregat. Tworzy go pięć okrętów: *Fridtjof Nansen*, *Roald Amundsen*, *Otto Sverdrup*, *Helge Ingstad*, *Thor Heyerdhal*. Wypierające 5300 ton fregaty, o długości 134 metrów, dysponują zaawansowanym uzbrojeniem pozwalającym na wykonywanie działań defensywnych oraz ofensywnych. Ich podstawową bronią są: przeciwokrętowe pociski *Naval Strike Missile* – NSM (produkowane przez norweskie zakłady zbrojeniowe Kongsberg), przeciwlotnicze pociski *Evolved Sea Sparrow*, torpedy *Sting Ray* oraz system artyleryjski 76 mm. Ochronę przeciwlotniczą i przeciwrakietową zapewnia norweskim fregatom system Aegis. Z pokładu lotniczego okrętów tej serii operować ma w założeniu śmigłowiec NH 90 (Norwegian Ministry of Defence, 2012, s. 32).

2. Zespół okrętów podwodnych. W jego skład wchodzi sześć jednostek: *Ula*, *Utsira*, *Utstein*, *Utvaer*, *Uthaug*, *Uredd*. Są małymi (ich długość wynosi 59 metrów, a wyporność pełna jedynie 1150 t) okrętami podwodnymi zbudowanymi w latach 1987-1992. Przy prędkości 8 węzłów ich maksymalny zasięg to 5 tysięcy mil morskich (Norwegian Ministry of Defence, 2012, s. 32).

3. Zespół obrony wybrzeża wyposażony w szybkie korwety typu *Skjold*. Docelowo norweskie siły obrony wybrzeża powinny dysponować sześcioma takimi jednostkami: *Skjold*, *Storm*, *Skudd*, *Steil*, *Glimt*, *Gnist*. 19 listopada 2012 roku norweska marynarka wojenna poinformowała o odebraniu ostatniego okrętu, którego konstrukcja kadłuba łączy w sobie zalety katamaranu i poduszkowca. Przy długości jedynie 47,5 metra oraz wyporności 270 ton, korweta typu *Skjold* jest zdolna do przemieszczania się ze średnią prędkością 55 węzłów. Każda jednostka przenosić będzie docelowo osiem wysuwanych na czas odpalenia kontenerów systemu *Naval Strike Missile* – NSM. Obronę przed atakami z powietrza zapewnia korwetom system Mistral, dodatkowo uzbrojone są one w system artyleryjski 76 mm (Norwegian Ministry of Defence, 2012, ss. 33-34).

Działania morskich jednostek uderzeniowych wspiera i zabezpiecza dywizjon walki minowej (uzbrojony w niszczyciele min typu *Oksoy*) oraz siły norweskiej straży przybrzeżnej (nor. *Kystvakten*), która użytkuje łącznie kilkanaście jednostek o znacznym potencjale. Okrętem flagowym tej formacji jest największa jednostka morska norweskich sił zbrojnych – okręt patrolowy *Svalbard*. Jego wyporność wynosi blisko 6400 ton, a długość niemal 104 metry. Pokład lotniczy jednostki pozwala na operowanie z jej pokładu dwóch śmigłowców. Wsparcie lotnicze dla działań marynarki wojennej zapewniają również środki wydzielone ze struktur sił powietrznych (12 śmigłowców S 61 *Sea King* przeznaczonych do misji SAR (ang. *Search and Rescue*), 5 samolotów patrolowych *Orion*, 5 śmigłowców *Lynx*) (Norwegian Ministry of Defence, 2012, ss. 34-36).

Warto zwrócić uwagę, że zarówno w przypadku fregat, jak i korwet obrony wybrzeża, ich podstawowym orężem przeznaczonym do zwalczania celów nawodnych oraz lądowych mają w najbliższej przyszłości stać się systemy pocisków NSM. W październiku 2012 roku norweska marynarka wojenna przeprowadziła próbne wystrzelenie pocisków NSM z pokładu fregaty *Amundsen* oraz korwety *Glimt*. Według oficjalnych informacji – zakończyły się one pełnym sukcesem. Norweskie siły zbrojne planują pozyskanie blisko 150 pocisków tego typu. Przy zasięgu niemal 200 kilometrów oraz głowicy bojowej o wadze 125 kilogramów, te punktowo trafiające pociski manewrujące, trudne do wykrycia i zniszczenia, zapewnić mogą przewagę norweskiej marynarki wojennej w bardzo wielu konfrontacjach morskich.

Zgodnie z planami zakupów sprzętowych dla sił zbrojnych na lata 2011-2014, norweska marynarka wojenna zdaje się największym beneficjentem programów rozwojowych. Z ogólnej sumy 39,2 miliardów koron norweskich (NOK), przeznaczonych w tym okresie na pozyskanie nowych systemów uzbrojenia oraz modyfikacje dotychczas użytkowanych, marynarka wojenna wydatkować ma 8,7 miliarda koron (Norwegian Ministry of Defence, 2011, s. 6). Środki te przeznaczone są na dokończenie procesu wprowadzania do użytku fregat klasy *Fridtjof Nansen*, ostateczne przejęcie korwet klasy *Skjold*, zakup śmigłowców marskich NH 90 oraz modernizację okrętów podwodnych klasy *Ula*. Ponadto, finansowane są z tych środków zakupy pocisków przeciwokrętowych NSM oraz lekkich torped przeznaczonych do niszczenia okrętów podwodnych (Norwegian Ministry of Defence, 2011, ss. 6-7). W latach 2015-2019 marynarka wojenna Norwegii zamierza natomiast wydać 1,4 miliarda koron norweskich na wymianę i modernizację sprzętówą (Norwegian Ministry of Defence, 2011, ss. 8-9).

Jeśli w przypadku jednostek nawodnych uznać można, że proces modernizacyjny doprowadził do wprowadzenia do wyposażenia marynarki wojennej nowoczesnych, wszechstronnych jednostek bojowych, o tyle nierozwiązany do tej pory pozostawał problem przyszłości sił podwodnych (North Atlantic Council, 28 September 2011, s. 2). Pozostawał, ponieważ po długotrwałych studiach i symulacjach 11 września 2012 roku norweska agencja odpowiedzialna za zakupy wojskowe (ang. *The Norwegian Defence Logistic Organisation* – NDLO) wystosowała zapytanie ofertowe do pięciu potencjalnych dostawców nowoczesnych okrętów podwodnych. Są to następujące stocznie: francuska DCNS, włoska *Fincanteri*, hiszpańska *Navanti*, niemieckie konsorcjum *ThyssenKrup Marine Systems* (w skład którego wchodzi szwedzki *Koksums*) oraz południowokoreański gigant stoczniowy *Daewoo Shipbuilding and Marine Engineering*. W roku 2017 norweski parlament zamierza dokonać ostatecznego wyboru, tak aby po 2020 roku możliwe było rozpoczęcie pozyskiwania nowych jednostek (Norwegian Ministry of Defence, 16.11.2012).

Równocześnie, bardzo zaawansowany jest proces zakupu okrętu logistycznego i wsparcia, który zapewniłby strategiczny zasięg norweskiej marynarce wojennej. Działania na rzecz wyboru jednostki rozpoczęto w roku 2009, planuje się wprowadzenie jej do użytku w roku 2016. W styczniu 2012 roku norweska agencja zakupów wojskowych zdecydowała o wyborze trzech ostatecznych konkurentów: produktu stoczni niemieckiej P&G *Shipyards*, produktu stoczni norweskiej *Bergen Group Fosen* oraz ofertę południowokoreańskiego koncernu stoczniowego *Hyundai Heavy Industries*. W połowie 2012 roku ministerstwo obrony Norwegii ogłosiło, że dostawcą okrętu wsparcia będzie stocznia koreańska.

Doktrynalne podstawy funkcjonowania norweskiej marynarki wojennej

Doktrynalną podstawą działania norweskiej marynarki wojennej w wymiarze *stricte* militarnym są dwa dokumenty: *Połączona doktryna norweskich sił zbrojnych z roku 2007* (ang. *Norwegian Armed Forces Joint Operational Doctrine 2007*) oraz *Doktryna operacji morskich norweskich sił zbrojnych* (ang. *The Norwegian Armed Force's Doctrine*

for Military Operations – FDMO). Treść obu dokumentów, choć silnie osadzona w norweskich realiach geostrategicznych oraz norweskich potrzebach obronnych w wymiarze morskim, ze względu na norweskie zobowiązania sojusznicze harmonizuje z sojuszniczą (natowską) doktryną operacji morskich (ang. AJP 3.1 *Allied Joint Maritime Operations*).

W świetle powyższych dokumentów wyróżnić możemy trzy strategiczne funkcje norweskich sił morskich, którymi są:

1. Funkcja militarna – polegająca na wykonywaniu operacji związanych z działaniami bojowymi w ramach obrony bądź odstraszenia potencjalnego agresora.

2. Funkcja ochrony prawa i porządku (ang. *Law and Order*) – opierająca się na współdziale sił morskich w operacjach związanych z wykonywaniem suwerenności przez państwo w obrębie swoich granic oraz egzekwowaniem norm prawnych w wymiarze krajowym oraz międzynarodowym.

3. Funkcja wspierająca działania innych rodzajów sił zbrojnych – polegająca na delegowaniu pod potrzeby połączonych operacji wojskowych (np. operacji wsparcia pokoju) komponentu morskiego w celu dostarczenia kompetencji operacyjnych, których nie posiadają inne zaangażowane siły (The Defence Staff, 2007, s. 113).

Zgodnie z założeniami doktrynalnymi, w obliczu współczesnej sytuacji politycznej oraz współczesnych uwarunkowań wojskowych, norweska marynarka wojenna powinna mieć możliwość wykonywania następujących form oddziaływania morskiego:

1. Kontroli przestrzeni morskiej – jest to jedno z podstawowych kryteriów wykonywania suwerennej władzy w obrębie własnych wód terytorialnych oraz wód międzynarodowych (w tym: swobody żeglugi w obrębie tych wód, wykorzystywania istniejących linii komunikacji, korzystania ze szlaków transportowych) oraz strefy wyłączności ekonomicznej w czasie pokoju, a także jeden z podstawowych wyznaczników swobody prowadzenia operacji w trakcie morskich działań ekspedycyjnych, w tym w obrębie rejonu działań bojowych. Kontrola norweskich wód terytorialnych i zdolność do egzekucji suwerennych praw, zgodnie z normami wewnętrznymi oraz międzynarodowymi, stanowi warunek niezbędny do realizacji norweskiej polityki również poza norweskimi granicami. Istotnym elementem aktywności, związanej z ochroną norweskiej przestrzeni morskiej, pozostaje bez wątpienia odstraszanie różnorodnych aktorów od prób naruszenia wyłącznej norweskiej suwerenności terytorialnej. Także ochrona praw norweskich poza granicami państwa wobec bezpośrednich i pośrednich przejawów nieprzyjaznych działań wpisuje się silnie w sferę funkcji kontrolnych wykonywanych przez marynarkę wojenną. Nie powinniśmy przy tym zapominać, że bez dostępu do wiarygodnych danych, dotyczących rozwoju sytuacji w obszarach szczególnego zainteresowania władz norweskich, możliwości podejmowania przez decydentów cywilnych i wojskowych właściwych decyzji zostaną znacząco osłabione. Co więcej, należy w tym kontekście pamiętać, że informacje uzyskiwane przez norweskie siły zbrojne wykorzystywane są przez siły sojusznicze w ramach kolektywnego systemu obronnego Paktu Północnoatlantyckiego (The Defence Staff, 2007, s. 116).

2. Zapobiegania wykorzystania przez nieprzyjaciela norweskiej przestrzeni morskiej dla wszelkich wrogich działań zbrojnych sprzecznych z interesami państwa oraz naruszających podstawy bezpieczeństwa państwa. Wszelkie przejawy nieprzyjacielskich

aktów zbrojnych w obrębie norweskich wód terytorialnych oraz norweskiego otoczenia bezpieczeństwa wymagają, jeśli ich charakter nie determinuje sięgnięcia po sojusznicze gwarancje bezpieczeństwa w ramach Paktu Północnoatlantyckiego, adekwatnej, co do skali reakcji, umożliwiającej przejście, pełnej kontroli nad rozwojem sytuacji. Powinna ona być na tyle zdecydowana i poparta takim potencjałem, aby nieprzyjaciół zrektygnował z dalszej eskalacji sytuacji kryzysowej. W momencie, kiedy epizod kryzysowy przybierze formę otwartego konfliktu zbrojnego, wszelkie działania norweskiej marynarki wojennej prowadzone będą w ścisłym współdziałaniu z siłami państw sojuszniczych (The Defence Staff, 2007, ss. 116-119).

3. Projekcji siły na duże odległości w oparciu o środki morskie oraz morskie platformy bojowe. W takim wypadku, siły morskie służą jako strategiczny instrument oddziaływania politycznego lub wojskowego. Operacje reagowania kryzysowego prowadzone w oparciu o marynarkę wojenną umożliwiają relatywnie szybką reakcję w ściśle określonym geograficznie miejscu. Co więcej, spektrum zadaniowe morskich sił ekspedycyjnych może być niezmiernie szerokie, obejmując takie działania, jak: prezentację obecności, dozorywanie wyznaczonego obszaru, obronę i ochronę szlaków morskich, prowadzenie blokady morskiej, czy wreszcie – realizację zadań ewakuacyjnych. W przypadku tak definiowanej funkcji, siły morskie Norwegii angażowane są dla realizacji wytycznych sformułowanych przez władze polityczne (w oparciu o prawo wewnętrzne, formalne rozstrzygnięcia międzynarodowe lub zobowiązania sojusznicze), które są następstwem stwierdzenia naruszeń praw oraz interesów norweskich podmiotów prywatnych lub publicznych oraz konsekwencją identyfikacji poważnej destabilizacji ładu międzynarodowego w wybranym regionie świata. Norweska koncepcja strategiczna użycia sił zbrojnych, w tym marynarki wojennej, stwierdza jednoznacznie, że powinny one pod względem mobilności, siły ognia, stopnia gotowości operacyjnej oraz zdolności do ochrony własnych sił i środków, umożliwiać podjęcie operacji wsparcia pokoju: poczynając od misji o charakterze prewencyjnym, a kończąc na operacjach wymuszania pokoju przy użyciu siły militarnej. Autorzy koncepcji zwracają przy tym uwagę, że realizowana współcześnie przez NATO kolektywna obrona obszaru traktatowego przybierać może bardzo różnorodne formy, w tym takie przedsięwzięcia, jak: zapobieganie rozprzestrzenianiu broni masowej zagłady, kontrola handlu uzbrojeniem i materiałami wojennymi, weryfikacja posiadanych informacji o charakterze wywiadowczym (The Defence Staff, 2007, s. 117-119) .

Wymienione funkcje norweskiej marynarki wojennej powiązane są ze strategią użycia sił morskich zdefiniowaną przez Sojusz Północnoatlantycki w 2011 roku (North Atlantic Council, 28 September 2011, s. 2).

Możliwe operacje norweskiej marynarki wojennej i obszary zaangażowania

Przechodząc do szczegółowego podziału zadań, możliwych do wykonywania przez norweskie siły morskie w ramach przytoczonych funkcji, norweska doktryna użycia marynarki wojennej wymienia:

1. Przeciwlotnicze działania bojowe (ang. *Anti-air warfare*). Ich celem jest zwalczanie wszelkich środków napadu powietrznego (włącznie z przeciwdziałaniem atakom z użyciem broni raketowej) lub ograniczanie ich następstw dla operujących sił do najniższego, możliwego do akceptacji poziomu. W przypadku przeciwlotniczych działań bojowych okręty wykorzystywane są jako platformy do przenoszenia systemów rozpoznania, wczesnego ostrzegania oraz środków bojowych przeznaczonych do zwalczania zagrożeń powietrznych. Jednostki morskie mogą w tym wypadku chronić zarówno inne jednostki morskie, działające na danym akwenie, ale także ochraniać działania wojsk na lądzie.

2. Zwalczanie nawodnych jednostek pływających, innych morskich środków walki oraz celów lądowych (ang. *Anti-surface warfare*). Może on przybierać formę działań defensywnych lub ofensywnych.

3. Zwalczanie jednostek podwodnych (ang. *Anti-submarine warfare*). W trakcie wykonywania tego rodzaju misji własne okręty nawodne i podwodne poszukują, wykrywają i niszczą wrogie okręty podwodne.

4. Operacje przeciwminowe (ang. *Mine operations*). Składają się na nie wszelkie czynności podejmowane przez okręty wojenne oraz lotnictwo marynarki wojennej, które mają na celu identyfikowanie, neutralizowanie lub niszczenie min morskich lub innych ładunków wybuchowych, zagrażających działaniom morskim.

5. Operacje amfibijne (ang. *Amphibious operations*). Działania tego rodzaju są złożonym przedsięwzięciem, które zawiera w sobie kilka elementów: transport wojsk i techniki wojskowej na wybrany teatr działań wojennych, udzielanie desantom jednostkom ograniczonego wsparcia bojowego za pomocą posiadanych środków rażenia, dokonanie przerzutu sił i środków na wybrzeże, będące częścią terytorium objętego kryzysem lub obszaru, gdzie toczą się działania zbrojne. Pamiętać także należy, że w trakcie prowadzenia działań desantowych wybrane okręty wojenne pełnią rolę platform dowódczo-sztabowych zabezpieczających działania lądowe (The Defence Staff, 2007, s. 113-14).

Opierając się na przedstawionych wcześniej wytycznych strategicznych oraz unormowaniach doktrynalnych determinujących kształt (także tych, które odnoszą się do zobowiązań sojuszniczych Królestwa Norwegii), cele oraz potencjał norweskiej marynarki wojennej, założyć można kilka sposobów wykorzystania norweskich sił morskich w realiach procesów i zjawisk obserwowanych w ramach globalnego systemu bezpieczeństwa drugiej dekady XXI wieku (Gjelsten, 2007).

Pierwszą w kolejności, co nie oznacza, że pierwszą pod względem ważności oraz prawdopodobieństwa zaistnienia, możliwą formą zaangażowania norweskiego potencjału morskiego, jest bez wątpienia udział jednostek morskich Norwegii w działaniach o charakterze długoterminowych działań stabilizacyjnych (ang. *Long-Term Stabilisation Operation*). W przypadku uczestnictwa Norwegii w długotrwałych działaniach stabilizacyjnych, siły morskie tego państwa zostaną skierowane do aktywności w środowisku morskim bezpośrednio sąsiadującym z państwem upadłym, obszarem ogarniętym konfliktem zbrojnym, lub na wody oblewające państwo zagrożone destabilizacją, albo już dotknięte różnorodnymi negatywnymi zjawiskami wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrażającym jego bezpieczeństwu, a tym samym bezpieczeństwu państw sąsiednich. Siły i środki uczestniczące w operacji o takim charakterze wykonują działania o bojowym

i niebojowym charakterze, które mają doprowadzić do ograniczania źródeł sytuacji konfliktowych i kryzysowych, lub zmuszenia stron do zaprzestania wrogich działań. Warto w tym kontekście pamiętać, że przytoczone sytuacje kryzysowe, czy nawet konfliktowe, mogą zaistnieć w obrębie obszaru traktatowego Sojuszu Północnoatlantyckiego, w granicach Unii Europejskiej.

Jako drugą w kolejności możliwą formą uczestnictwa norweskich sił morskich we współczesnych działaniach państwa lub państw z użyciem potencjału militarnego wskazać należy zaangażowanie w misję międzynarodowych sił wsparcia (ang. *International Assistance Force*). W tym wypadku, mielibyśmy do czynienia z precyzyjnie określonymi celami strategicznymi i operacyjnymi postawionymi przed zaangażowanymi siłami koalicyjnymi wraz z uczestniczącym norweskim komponentem. Punktem wyjścia do podjęcia operacji o takim charakterze jest dążenie do przywrócenia określonego, optymalnego stanu bezpieczeństwa, występującego w danym środowisku przed zaistnieniem sytuacji kryzysowej lub konfliktowej. W rezultacie, udział sił morskich polegać może wówczas choćby na stwarzaniu odpowiednich warunków do przeprowadzenia planowanych operacji wojsk lądowych, egzekwowaniu sankcji lub embarga wobec podmiotów stanowiących siłę destabilizującą dany system bezpieczeństwa, przywracaniu międzynarodowego porządku prawnego (np. w przypadku naruszenia granic czy agresji), ochronie sił sojuszniczych dyslokowanych w danym teatrze operacyjnym przed wszelkimi przejawami wrogich działań zbrojnych, ograniczanie możliwości bojowych i swobody operacyjnej nieprzyjaciela. Szybkość, z jaką rozprzestrzeniają się dziś zagrożenia dla bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego, oznacza, że w bardzo krótkim czasie jedno lub kilka państw europejskich dotknięte mogą zostać kryzysem polityczno-militarnym, wymagającym reakcji innych państw Starego Kontynentu, także przy użyciu instrumentów militarnych.

Trzecią możliwą formą zaangażowania norweskich sił morskich jest skierowanie sił morskich w wybrany rejon w celu niesienia pomocy ludności cywilnej, dotkniętej klęską humanitarną lub konsekwencjami konfliktu wewnętrznego (ang. *Humanitarian Deployment*). Jednym z przejawów humanitarnego działania jednostek morskich jest bardzo często ratowanie życia i zdrowia ludzi na morzu, choćby pasażerów zagrożonych zatonięciem jednostek.

Czwartą, ostatnią w kolejności, co jednak nie zmienia faktu, że nadal jedną z najistotniejszych z punktu widzenia priorytetów polityki obronnej państwa, potencjalną formą zaangażowania marynarki wojennej Norwegii jest wykorzystanie jej jako siły obronnej (ang. *Defensive Forces*). Należy pamiętać, że niezależnie od zapisów wszelkich zagrożeń doktrynalnych oraz prognoz, mówiących o niewielkim bezpośrednim zagrożeniu dla norweskiej suwerenności oraz integralności terytorialnej, w średnio- czy długoterminowej perspektywie czasowej, decydenci norwescy nie mogą całkowicie wykluczyć prawdopodobieństwa pojawienia się realnego zagrożenia agresją zbrojną ze strony wrogiego podmiotu państwowego. W takiej sytuacji, norweska marynarka wojenna zmuszona zostałaby do podjęcia działań obronnych oraz spoczywałby na niej obowiązek wsparcia działań sojuszniczych sił, udzielających wzmocnienia norweskemu państwu, oraz zbrojnej pomocy w oparciu o wzajemne gwarancje bezpieczeństwa. Co więcej, jako uczestnik

kolektywnego systemu obronnego Paktu Północnoatlantyckiego, Norwegia zobowiązana jest do udzielenia państwom sojuszniczym pomocy każdorazowo, kiedy Rada Północnoatlantycka podejmie decyzję o „uruchomieniu” Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego. Działania obronne charakteryzują się występowaniem precyzyjnie zdefiniowanego nieprzyjaciela.

Chcą dokonać podmiotowego podziału możliwych obszarów aktywności norweskiej marynarki wojennej, wykorzystując przytoczone potencjalne obszary przedmiotowego zaangażowania morskiego, należałoby wyodrębnić następujące cztery sfery odpowiedzialności:

1. Sferę narodową – obejmującą wody terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną Królestwa Norwegii.

2. Sferę zobowiązań sojusznicznych – włączającą akweny morskie, wchodzące w geograficzny zakres zobowiązań sojusznicznych w ramach Paktu Północnoatlantyckiego (szczególne znaczenie przypisać powinniśmy w tym kontekście Morzu Bałtyckiemu, choćby ze względu na trwałą sieć ekonomicznych, politycznych oraz militarnych powiązań występujących pomiędzy Norwegią a państwami basenu Morza Bałtyckiego – szczególnie Danią, Finlandią, Szwecją oraz trzema republikami bałtyckimi – Estonią, Litwą i Łotwą).

3. Sferę obszarów morskich istotnych z punktu widzenia norweskich interesów ekonomicznych oraz kluczowych państwowych wartości politycznych – obejmącą te akweny morskie, które są niezbędne dla zabezpieczenia norweskiej aktywności handlowej oraz wydobywczej poza granicami państwa norweskiego, lub takie, które przylegają do obszarów lądowych, zajmujących wysokie miejsce w norweskiej hierarchii obszarów o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa międzynarodowego, światowego ładu i stabilności.

4. Sferę pozostałych obszarów morskich, które w pewnych, specyficznych warunkach wymagać mogą skierowania w ich obręb jednostek morskich (Norwegian Ministry of Defence, 2004, ss. 8-9).

Rola norweskiej marynarki wojennej w regionie Dalekiej Północy

Analizując postrzeganie oraz ocenę wyzwań i zagrożeń dla norweskiego bezpieczeństwa, warto skorzystać z zapisów strategicznej koncepcji użycia sił zbrojnych Królestwa Norwegii (ang. *Capable Force. Strategic Concept for the Norwegian Armed Forces*). Dokument ten, wyznaczający kierunki polityki obronnej państwa norweskiego do roku 2012, stanowi, że procesy związane ze zmianami w obrębie środowiska naturalnego, uwarunkowania ekonomiczne (dotyczące szczególnie eksploatacji złóż surowców energetycznych) oraz nasilająca się rywalizacja polityczna w regionie zmuszają norweskie siły zbrojne do skupienia szczególnej uwagi na regionie północy (Norwegian Ministry of Defence, 2009, s. 49). Co więcej, podkreśla się w tym kontekście, że za podmiot mogący w przyszłości stanowić najpoważniejsze wyzwania – a przy niesprzyjającej dynamice zdarzeń, nawet zagrożenie – uznać należy Federację Rosyjską (Norwegian Ministry of Defence, 2009, s. 40).

Autorzy norweskiej koncepcji strategicznej sił zbrojnych zagadnieniom relacji pomiędzy Norwegią a Rosją poświęcają wiele uwagi. Punktem wyjścia do rozważań, dotyczących rosyjskiej polityki bezpieczeństwa, jest stwierdzenie norweskich planistów, iż w ostatniej dekadzie obserwujemy szereg działań modernizacyjnych w obrębie sił zbrojnych, zarówno tych nuklearnych, o strategicznym znaczeniu, jak i wojsk konwencjonalnych. Zwracają oni przy tym uwagę, że znacząca część rosyjskiego potencjału nuklearnego skoncentrowana jest na północnych krańcach Starego Kontynentu – na Półwyspie Kola. Warto uwagi, ich zdaniem, jest także to, że jednostki wojskowe stacjonujące w północno-zachodniej części Federacji Rosyjskiej wyróżniają się spośród innych, wchodzących w skład struktur wojskowych państwa rosyjskiego, wysoką mobilnością, odznaczającą wysokimi zdolnościami operacyjnymi oraz charakteryzuje je niezbyt często spotykany w innych formacjach wysoki poziom gotowości bojowej (Norwegian Ministry of Defence, 2009, ss. 38-40).

Nasilająca się aktywność wojskowa Rosji w regionie północnym jest, zdaniem norweskich decydentów, wojskowym dowodem na realizację przez to państwo konsekwentnej polityki zmierzającej do odzyskania mocarstwowej roli oraz utraconych w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego wpływów w północnej części Europy, w tym w obrębie regionu Arktyki. Rosyjskie wysiłki nie budzą współcześnie poważniejszego niepokoju w Oslo, choć równocześnie norweska administracja rządowa dostrzega potencjalne źródła sprzeczności interesów i napięć we wzajemnych relacjach związane z rywalizacją o zasoby surowców naturalnych ulokowane w obrębie Morza Arktycznego i Morza Barentsa (Norwegian Ministry of Defence, 2009, s. 39).

Warto w tym miejscu podkreślić, że kolejno przyjmowane norweskie strategie polityczne wobec regionu Dalekiej Północy odwołują się do trzech kluczowych zasad: obecności, aktywności oraz wiedzy. Zakładają one, że państwo norweskie musi dysponować potencjałem, umożliwiającym skuteczne egzekwowanie norweskich interesów i norweskiej suwerenności w tej części Europy, oraz – co równie ważne – zapewniać odpowiednie warunki do dalszego rozwoju norweskiej działalności wydobywczej.

Charakter relacji pomiędzy Norwegią a Federacją Rosyjską, także w rejonie arktycznym, nie jest tylko bezpośrednim następstwem działań podejmowanych przez oba podmioty, ale wynika pośrednio ze stanu relacji pomiędzy Sojuszem Północnoatlantyckim a państwem rosyjskim. Pogorszenie się stosunków pomiędzy Paktem a Rosją nieuchronnie spowodować musi wzmożoną aktywność rosyjskich sił w północnej części Europy, co z kolei wymuszać będzie na władzach norweskich zwiększenie zaangażowania militarnego w tym regionie.

Większość możliwych do pojawienia się we współczesnych realiach arktycznego środowiska bezpieczeństwa form kryzysów lub polityczno-militarnych konfliktów w stosunkach norwesko-rosyjskich, zdaniem norweskich planistów, wymagać będzie przede wszystkim podjęcia samodzielnych działań militarnych przez norweskie siły zbrojne. Ich zdaniem, mało prawdopodobne jest, aby doszło do otwartego konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją a Norwegią i, tym samym, konieczne było skorzystanie z sojuszniczych gwarancji bezpieczeństwa w ramach Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego.

Dla norweskich sił zbrojnych oznacza to, że powinny dysponować potencjałem pozwalającym na stały nadzór i kontrolę północnych obszarów morskich, pozostających pod norweską jurysdykcją, umożliwiającym uczestnictwo w różnorodnych operacjach zarządzania kryzysem (choćby w przypadku wtargnięcia przez rosyjskiej jednostki morskie w granice norweskie), wreszcie – gwarantującym swobodę działań morskich na tych wodach, w tym ochronę niezakłóconej żeglugi oraz eksploatacji zasobów podmorskich. Szczególnie istotną potrzebą w świetle specyfiki współczesnych zagrożeń o charakterze państwowym i nie-państwowym jest zdolność wystarczająco wczesnej, z punktu widzenia skuteczności reakcji, identyfikacji źródeł oraz skali zagrożenia dla norweskich interesów (w tym interesów bezpieczeństwa) w rejonie Dalekiej Północy. Sama jednak identyfikacja nie wystarczy, jeśli państwo nie dysponuje odpowiednimi instrumentami reagowania wojskowego, tak aby skutecznie przeciwdziałać pojawiającym się zagrożeniom. Nie chodzi tutaj jednak wyłącznie o zdolność sił zbrojnych do terminowego rozwinięcia sił w arktycznym teatrze działań, równie ważne są w warunkach Dalekiej Północy zdolności systemu obronnego państwa do utrzymania dyslokowanych sił w tak niesprzyjających warunkach. Jak już wcześniej wspomniano, siły wyznaczone do działań w rejonie Dalekiej Północy charakteryzować się muszą zdolnością do samodzielnego działania w wymiarze narodowym oraz możliwością operacyjnego współdziałania w ramach poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

Norwescy decydenci polityczni oczekują od sił zbrojnych – niezależnie od gotowości do przeciwdziałania możliwym wyzwaniom militarnym i niemilitarnym – stałej obecności w rejonie północnym. Z jednej strony, obecność taka ma służyć odstraszeniu potencjalnych agresorów. Z drugiej natomiast, w sytuacjach kryzysowych czy konfliktowych powinna umożliwić natychmiastową reakcję do czasu, kiedy norweski system obrony rozwinię siły o wymaganym potencjale.

Równie ważnym dokumentem, wyznaczającym kierunki polityki wojskowej Norwegii wobec regionu Dalekiej Północy, jest raport zatytułowany *Soria Moria Declaration on International Policy*, przyjęty w 2005 roku. Był on w rzeczywistości polityczną deklaracją, sporządzoną przez trzy partie tworzące ówczesną koalicję rządową. Stojący na czele zwycięskiego ugrupowania Jens Stoltenberg do dziś sprawuje funkcję premiera Królestwa Norwegii. Przejmujące w listopadzie 2005 roku władzę ugrupowania uznawały region Dalekiej Północy za kluczowy z punktu widzenia norweskich interesów politycznych, ekonomicznych, ekologicznych oraz bezpieczeństwa. Zapowiadały przy tym podjęcie działań wzmacniających norweską obecność wojskową w tej części Europy. Zamierzano tego dokonać poprzez modernizację potencjału obronnego Norwegii, uczynienie go możliwie elastycznym – co w zamyśle gwarantować miało zdolność do natychmiastowego reagowania w odpowiedzi na różnorodne wyzwania o charakterze militarnym – oraz dyslokację jednostek norweskich w taki sposób, aby mogły one bez problemu kontrolować obszary północne (Office of Prime Minister, 2007). Deklaracja zwycięskich partii nie może być w żaden sposób traktowana jako dokument o charakterze doktrynalnym, stała się jednak swoistą wykładnią przyszłych działań rządowych w sferze obronności. Z tego punktu widzenia ma dość istotne znaczenie w kontekście formułowania szczegółowych celów państwowych.

Wnioski

W pierwszej dekadzie XXI wieku problematyka użycia marynarki wojennej w operacjach, związanych z ochroną norweskich interesów w rejonie Dalekiej Północy, nabrała szczególnego znaczenia. Analiza sytuacji politycznej, ekonomicznej, militarnej oraz ekologicznej w obrębie północnych krańców Starego Kontynentu skłoniła norweskich decydentów do szczególnego umiejscowienia tego obszaru w ujęciu doktrynalnym oraz w ramach praktyki funkcjonowania norweskiego systemu obronnego. Dążąc do dostosowania zdolności sił zbrojnych do nowych zadań i wyzwań, norwescy decydenci zainicjowali w ostatnim czasie szereg przedsięwzięć znacząco przyczyniających się do wzmocnienia zdolności operacyjnych marynarki wojennej jako instrumentu najodpowiedniejszego do egzekwowania norweskich interesów oraz ochrony norweskiego bezpieczeństwa w regionie Arktyki. W wymiarze doktrynalnym następuje wyraźne przesunięcie obszaru szczególnego zainteresowania norweskiej marynarki wojennej w kierunku zdolności reagowania w regionie północnym. Przeprowadzona analiza pokazuje przy tym, że państwo norweskie nie wypracowało szczegółowej, wyłącznej dla Dalekiej Północy, doktryny użycia sił morskich, bazując na zasadach elastycznego i celowego stosowania siły, w zależności od charakteru zagrożeń i uwarunkowań sytuacji kryzysowej. Nie oznacza to jednak, że Norwegia nie dysponuje wiarygodnym potencjałem pozwalającym na działania o charakterze odstraszającym czy obronnym.

Podkreślić należy jednak bardzo stanowczo, że rozwój norweskiego potencjału morskiego oraz wszelkie koncepcje wykorzystania go w obrębie arktycznego systemu bezpieczeństwa są przede wszystkim motywowane dążeniem do posiadania skutecznego instrumentu militarnego o charakterze defensywnym. Innymi słowy, mają one przede wszystkim znaczenie w kontekście odstraszania potencjalnego agresora i zdolności do podjęcia działań militarnych w taki sposób, aby pozwoliły one na skuteczne zarządzanie sytuacją kryzysową i niedopuszczenie do dalszej eskalacji konfliktu w konflikt o znacznej skali zaangażowania wojskowego.

Bibliografia

- Gjelstenr.(2004), *The role of Naval Forces in the Northern Waters at the Beginning of a New Century*. W: R. Hobson, T. Kristiansen (Red.), *Navies in Northern Waters 1721-2000* (s. 276-304). Abingdon: Frank Cass.
- Nordstrøm S. (2009), *Climat Change and Security Problems. Geographical and Functional Implications for Military Organizations*, Copenhagen: Royal Danish Defence College, Copenhagen.
- North Atlantic Council Document C-M(2011) 0023, Brussels (2011). *Alliance Maritime Strategy*.
- North Atlantic Council, Document C-M(2011) 0069, Brussels (28 September 2011). *NATO Defence Planning Capability Review 2010/2011. Norway – overview*.
- Norwegian Ministry of Defence, (16.11.2012). *Request for Information (RFI) regarding submarine capability beyond 2020 has been forwarded to shipyards*, News Story,. Pobrano 22 listopada 2012 roku, z: <http://>

www.regjeringen.no/en/dep/fd/whats-new/News/2012/request-for-information-rfi-regarding-su.html?id=700164

Norwegian Ministry of Defence, Oslo (February 2011). *Future acquisitions for the Norwegian Armed Forces 2011-2019*.

Norwegian Ministry of Defence, Oslo (2004). *The Further Modernisation of the Norwegian Armed Forces 2005-2008. Proposition to Parliament No. 42 (2003-2004)*. Short Version.

Norwegian Ministry of Defence, Oslo (2009). *Capable Force. Strategic Concept for the Norwegian Armed Forces*.

Norwegian Ministry of Defence, Oslo (2012). *Norwegian Defence. Facts and Figures*.

Office of Prime Minister, Oslo, (04.02.2007). *The Soria Moria Declaration on International Policy, Chapter 2 – International Policy*. Pobrano 22 listopada 2012 roku, z: <http://www.regjeringen.no/en/dep/smk/documents/Reports-and-action-plans/rapporter/2005/The-Soria-Moria-Declaration-on-Internati.html?id=438515>

The Defence Staff, Oslo (2007). *Norwegian Armed Forces Joint Operational Doctrine 2007*.

THE STRATEGY USE OF THE ROYAL NORWEGIAN NAVY AND THE CHALLENGES IN THE HIGH NORTH

Summary: The purpose of this article is to show the evolution of the Norwegian Navy and the Norwegian maritime doctrine in the context of the protection of state's interests in the Arctic region. The growing political and economical competition in this region of the world has forced Norway to expand naval power projection capabilities in the far North. What is important, Norwegian security policy is set in the context of highly realistic thinking..

Keywords: Norway, High North, Norwegian Navy, naval forces, doctrine.